

यतु श्रेष्ठतमाय कर्मणः आप्यायधमध्या इन्द्राय भागं प्रजावतीरनमीवा अ-
यक्ष्मा मा व स्तेन ईशत माघशोभसो ध्रुवा अस्मिन्गोपतौ स्यात ब्रह्मीः ।

e. यज्ञमानस्य पशून्पाहि ॥ १ ॥

तत्रेषे वेति द्विपदस्य उत्तरो मन्त्रः तत्र दैव्यनुष्टुप्छन्दः । शाखा देवता । पलाशशा-
खहिदने विनियोगः । शाखादीनामचेतनत्वेऽपि तदभिमानिनीनां देवतानां सत्त्वा-
देवतात्वं । अभिमानिव्यपदेशस्त्विति व्याससूत्रोक्तेः । मृद्व्रवीदापोऽब्रुवन्निति श्रु-
तेश्च । तस्माद्शाखापयःसुकुश्रूपादीनामपि देवतात्वम् । तत्र प्रतिपदि (11.)
दर्शयागं चिकीर्षुर्मावास्यायां प्रातरग्निहोत्रं कृत्वा दर्शयागार्थं ममाग्निं वर्च इति
[कात्या° २. १. ३.] मन्त्रेणाग्निषु समिदाधानतृपमन्वाधानं (12.) कृत्वा वत्सापाकरणं
कुर्यात् ॥ दर्शयागे त्रीणि हवींषि सन्ति । अग्नेयोऽष्टाकपाल ऐन्द्रं दध्यैन्द्रं पय
इति तत्र प्रतिपदि दधि होतुं दध्नीं निष्पत्त्यै रात्रावामावास्यायां गावो दोग्धव्याः ।
तद्वोहूनार्थं प्रातर्लौकिकदोहतादूर्ध्वं स्वमातृभिः सह चरन्तो वत्साः स्वमातृभ्यः
पलाशशाखापाकरणीयाः । तदर्थं पलाशशाखहिदनम् । गायत्र्या पक्षिद्वयं वि-
धाय यदा दिवः सोमवह्न्याहता तदा तत्पत्रं (13.) भूमावुप्तं ततः पलाशोऽभव-
दिति श्रुत्या [श° ब्रा° १. ७. १. १: ८. २. १०.] पलाशस्य प्राशस्त्यं ब्रह्मत्वं चोक्तं
तस्मात्पलाशशाखहिदनम् ॥

अथ मन्त्रार्थः क्रियापदाध्याहारेण । हे शाखे इषे वृथै वा तां हिनन्नि ।
इष्यते वाञ्छ्यते सर्वैर्व्रीह्यादिधान्यनिष्पत्तये सा इह । श्रुत्या वृष्टिर्व्याख्याता ।
कर्मणि घिप् । वृथै तदाह यदाहृषे वेति श्रुतेः [१. ७. १. २.] । पर्णशाखां हिन-
न्ति शमीलीं वेषे वेत्यूर्जे वेति वा हिनन्तीति वोभयोः साकांक्षत्वात्संनमयामीति
वोत्तरः इति कात्यायनोक्तेः [कात्या° ४. २. १-३.] हिनन्तीति क्रियापदमध्याहृतव्यम् ।
कात्यायनसूत्रस्यायमर्थः । पलाशशाखा शमीशाखा वात्र विकल्पिता । तच्छेदने
इषे वीर्जे वेति द्वौ मन्त्रौ विकल्पितौ । तयोः क्रियापदाकांक्षत्वादर्थवबोधाय
(14.) हिनन्तीति पदमध्याहृतव्यमित्येकः पक्षः । इषे वेति हेदनार्थी मन्त्रः । ऊर्जे
वेति संनमनार्थः । संनमनमृजूकरणं । शाखामलधूल्याद्यपनयन(15.)ऽइदं पक्षा-